

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, dnia 12 grudnia 2018 r.

III.7064.231.2018.JA

**Pani
Elżbieta Rafalska
Minister Rodziny, Pracy
i Polityki Społecznej
ul. Nowogrodzka 1/3/5
00-513 Warszawa**

Szanowna Pani Minister

Pragnę zasygnalizować Pani Minister problem z dostępem do świadczenia wychowawczego dzieci, których rodzic, bądź oboje rodzice umierają w toku postępowania o ustalenie prawa do świadczenia.

Wskazywany problem obrazuje przedstawiona w reportażu zatytułowanym „Urzednicy nie zdążyli przyznać 500 plus. Rodzice zmarli” - http://www.interwencja.polsatnews.pl/Interwencja_Oficjalna_Strona_Internetowa_Programu_INTERWENCJA,5781/Archiwum,5794/News,6271/index.html#1683870), sytuacja 15-letniej Oktawii i jej młodszej siostry Igi, których rodzice zmarli kilka miesięcy po sobie. Do czerwca 2017 r. rodzinie było wypłacane świadczenie 500+. Ponowny wniosek o ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego na młodszą córkę matka dziewczynek złożyła w 2017 r., ale nie został on rozpoznany do czasu jej śmierci w lutym 2018 r. W marcu 2018 r. wniosek złożył ojciec, ale także ten wniosek nie został rozpoznany, gdyż ojciec zmarł w maju 2018 r. Śmierć rodziców, wnioskodawców ubiegających się o prawo do świadczenia na podstawie przepisów ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2018 r. poz. 2134) - dalej ustawa o p.p.w.d. spowodowała, iż postępowania w sprawach zostały umorzone.

Zgodnie z art. 4 ustawy o p.p.w.d. celem świadczenia wychowawczego jest częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowywaniem dziecka, w tym z opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych. Przysługuje ono matce, ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka albo opiekunowi prawnemu dziecka, a ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego oraz jego wypłata następują odpowiednio na wniosek matki, ojca, opiekuna faktycznego dziecka albo opiekuna prawnego dziecka (art. 13 ust. 1 ustawy o p.p.w.d.).

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich charakter i cel świadczenia wychowawczego winny mieć nadrzędne znaczenie przy ustalaniu prawa do niego. Świadczenie to służy bowiem zaspokojeniu potrzeb dziecka, dbałości o jego dobro i ochronę. Skierowane jest zaś do podmiotów, które sprawują faktyczną opiekę nad dzieckiem. Na realizację zasad i celów ustawy o p.p.w.d. należy zatem patrzeć przede wszystkim przez pryzmat dzieci oraz ich dobra. Z tego względu trudna do zaakceptowania jest sytuacja, gdy z powodu śmierci osoby ubiegającej się o świadczenie wychowawcze w pewnym okresie, przy spełnianiu warunków ustawowych do uzyskania świadczenia, dziecko może znaleźć się poza tym wsparciem.

W art. 72 ust. 1 zd. 1 i ust. 2 Konstytucji RP zapisano, że Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka. Dziecko pozbawione opieki rodzicielskiej ma prawo do opieki i pomocy władz publicznych. Ustawa zasadnicza nie ogranicza się więc do zapewnienia dziecku ochrony, ale wprowadza też prawo do żądania od organów władzy publicznej opieki i pomocy. Pomoc władz publicznych jest szczególnie niezbędna w przypadku dziecka pozbawionego opieki rodzicielskiej, stąd art. 72 ust. 2 nakłada na władze tego rodzaju obowiązek (por. Wiesław Skrzydło, Komentarz do art. 72 Konstytucji RP, LEX).

Zgodnie z art. 20 Konwencji o Prawach Dziecka przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., a ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską dnia 30 kwietnia 1991 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526), dziecko pozbawione czasowo lub na stałe swego środowiska rodzinnego lub gdy ze względu na swoje dobro nie może pozostawać w tym środowisku, będzie miało prawo do specjalnej ochrony i pomocy ze strony państwa. We wszystkich działaniach dotyczących dzieci, podejmowanych przez publiczne lub prywatne instytucje opieki społecznej, sądy, władze administracyjne lub ciała ustawodawcze, sprawą nadrzędną powinno być jak najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka (art. 3 ust. 1 Konwencji o Prawach Dziecka).

Osoba odpowiedzialna za utrzymanie dziecka, która faktycznie sprawuje pieczę nad jego wychowaniem i rozwojem, ma prawo skutecznego domagania się od Państwa pomocy w sprawowaniu tej opieki, w tym również pomocy finansowej.

Na gruncie przepisów ustawy o p.p.w.d. beneficjentem świadczenia wychowawczego jest nie samo dziecko, ale jedno z jego rodziców, opiekun faktyczny lub opiekun prawny. W przypadku śmierci osoby uprawnionej do świadczenia wychowawczego świadczenie to nie przechodzi automatycznie na drugiego rodzica, czy opiekuna dziecka, ale świadczenie takie wygasa z mocy prawa. Konieczne jest złożenie kolejnego wniosku. Taka sama sytuacja dotyczy nierozpoznanego wniosku o ustalenie prawa do świadczenia. Brak jest możliwości, by z uwagi na śmierć jednego z rodziców, drugi rodzic wstępował w rolę wnioskodawcy przy ubieganiu się o świadczenie wychowawcze, a w przypadku śmierci obojga rodziców rolę wnioskodawcy przejmowałby opiekun prawny dziecka.

Sytuacja, z którą mamy do czynienia nie została przewidziana przez ustawodawcę, a adresaci norm prawnych, osierocone dzieci, nie powinny ponosić negatywnych konsekwencji takiego stanu rzeczy. Koniecznym więc jest wprowadzenie do ustawy o p.p.w.d. stosownej regulacji umożliwiającej w sytuacji nierozpatrzenia wniosku do czasu śmierci osoby uprawnionej o ubieganie się o świadczenie wychowawcze, potraktowanie wniosku osoby przejmującej opiekę nad dzieckiem jako wniosku uzupełniającego umożliwiającego procedowanie nad wnioskiem pierwotnym, pomimo śmierci wnioskodawcy.

Mając powyższe na uwadze, działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2018 r. poz. 2179) uprzejmie proszę Panią Minister o przedstawienie stanowiska odnośnie podjęcia stosownych działań prawodawczych.

Z poważaniem
(Stanisław Trociuk)